

Leermostrechtertje (*Arrhenia peltigerina*), een parasitische paddenstoel op *Peltigera*, nieuw voor Nederland

André Aptroot

Bij de studie van korstmossen is een van de terugkerende problemen en discussies de afgrenzing van de groep. De hoofdmoot van de korstmossen bestaat uit duidelijke combinaties van een schimmel en één of twee algen. Maar er zijn ook nauwverwante schimmels die in hetzelfde milieu groeien en geen eigen algen hebben, of alleen soms. En er zijn op korstmossen allerlei parasieten te vinden, die meestal geen eigen algen hebben, maar soms wél, of die de algen overnemen van het korstmos en daarmee ook weer een korstmos worden. En er zijn schimmels die altijd op dezelfde algen zitten, maar er eerder op parasiteren. In de praktijk verschillen de door de diverse flora's behandelde groepen niet veel en bestaat er een soort gewoonterecht, waarbij schorsparasieten zoals *Arthopyrenias* en alle Caliciales behandeld worden, maar Hysteriales niet. Dit leidt tot het gezegde dat korstmossen de organismen zijn die door lichenologen bestudeerd worden; een fraaie cirkelredentie.

Nederland telt maar een paar korstmossen waarvan de schimmel een basidiomycete is en een paddenstoel vormt, in het geslacht *Lichenomphalia*. Ze worden ook door mycologen gevonden (alleen wanneer er paddenstoelen op zitten; lichenologen vinden vaker het steriele thallus). Er is ook een soort die altijd op algen parasiteert, namelijk de voorjaarsknotszwam (*Clavulina vernalis*). Hij staat in sommige korstmossenboeken, maar hoort daarin echt niet thuis.

Er bestaat logischerwijs nog een andere mogelijkheid, namelijk basidiomyceten die parasiteren op korstmossen. Wij kennen hier vanouds een aantal soorten die geen opvallende vruchtlichamen vormen, zoals *Tremella*-soorten op o.a. *Prototarmelia hypotremella* (die ernaar genoemd is) en *Mycoblastus fucatus*.

Vooraf uit Scandinavië kennen we het bestaan van een paddenstoel die alleen parasitisch op korstmos voorkomt, en wel uit-

sluitend op *Peltigera*. Hij heet *Arrhenia peltigerina* (Peck) Redhead, Lutzoni, Moncalvo & Vilgalys. Enkele andere soorten van hetzelfde genus zijn van Nederland bekend en heten mosoortjes, en zitten inderdaad meestal op mos.

Tijdens een bezoek aan de duinen bij Aerdenhout (Vinkenveld, 6 oktober 2012, 99.4/484.0, coll. A.Aptroot no. 70568, herb. ABL) besteedde ik veel aandacht aan de *Peltigera*'s, en vond een trechtervormig paddenstoeltje dat alleen op de levende *Peltigera rufescens* scheen te groeien. Het kon natuurlijk nog een soort trechtertje (*Omphalina*) zijn dat bij toeval op dat substraat zat, maar de determinatie was eenduidig: *Arrhenia peltigerina*. Het lijkt veel op een trechtertje, veel meer dan op andere mosoortjes. Een onderscheidend kenmerk ten opzichte van *Omphalina* is echter de aanwezigheid van gespen in het hoedweefsel, en deze waren goed te zien. Deze soort is bekend van Europa en Noord Amerika, maar nog nooit voor Nederland opgegeven, ook niet onder andere namen.

In de vorige druk van de Engelse korstmosflora (Purvis e.a. 1992) zaten onze basidiomycete korstmossen nog samen met paddenstoelen zonder algen in het geslacht *Omphalina*. In de Engelse korstmosflora worden alle soorten van een geslacht behandeld als minstens één ervan een korstmos is (wat weer een andere variatie is op het thema: 'wat is een korstmos?'). In de vorige druk stond deze op *Peltigera* parasiterende soort daarom nog behandeld (als *Omphalina cupulatoides* P.D. Orton), in de huidige druk niet, omdat het genus *Arrhenia* geen korstmossen bevat. Goede beschrijvingen met afbeeldingen staan in sommige buitenlandse paddenstoelenboeken en in Rico & Barrasa (2011).

Als zowel mycologen als lichenologen de trechtertjes op de *Peltigera*'s in de gaten gaan houden, vooral in de duinen, zou het me niet verbazen als deze soort meer ge-

vonden wordt. En het is een aardig verhaal over een aparte levensvorm: korstmosparasiet, maar tegelijk paddenstoel.

Rest nog de bepaling van een Nederlandse naam. Als ik een voorzet mag geven: het zit in het genus mosoortje maar het is absoluut geen oortje op mos, dus ik stel leermostrechtertje voor. Maar daar gaat een mycologische commissie zich vast ook nog mee bemoeien.

En nu maar hopen dat *Buxbaumiella* een beetje door mycologen gelezen wordt; als het stukje naar *Coolia* was gegaan, gold uiteraard het omgekeerde.

Literatuur

Purvis, W. e.a. 1992. The lichen flora of Great Britain and Ireland. Natural History Museum.

Rico, V.J. & J.M. Barrasa. 2011. Basidiomycota: Liqenizados y liquenícolas. Flora Liquenológica Ibérica 9.

Auteursgegevens

André Aptroot, G.v.d.Veenstr. 107, 3762 XK Soest, andreaproot@gmail.com

Abstract

Arrhenia peltigerina new to the Netherlands
Arrhenia peltigerina (Peck) Redhead, Lutzoni, Moncalvo & Vilgalys was found for the first time in the Netherlands. It grows lichenicolously on *Peltigera rufescens* in the sandy dune area near Aerdenhout. A discussion is given about the various nutrition modes of lichen allies.

Foto's 1 en 2. *Arrhenia peltigerina* op *Peltigera rufescens* in het Vinkenveld bij Aerdenhout (foto's: André Aptroot).